

ZAMONAVIY SHAROITLARDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINI XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODIK ASOSLARI

Sotimova Barno Marufjonovna,

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2 kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirishning metodik asoslari tahlil qilinadi. Xorijiy tajribalar asosida boshqaruvning innovatsion modellari, samarali mexanizmlari hamda ularni milliy tizimga moslashtirish yo'llari yoritiladi. Shuningdek, ta'lim sifati monitoringi, rahbarlik kompetensiyalari va boshqaruvda raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari ilmiy asosda ochib beriladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, boshqaruv tizimi, xorijiy tajriba, innovatsiya, metodik asos, ta'lim sifati, menejment.

Annotation. This article analyzes the methodological foundations of improving the management system of preschool educational organizations in modern conditions. Based on foreign experience, innovative models of management, effective mechanisms and ways to adapt them to the national system are highlighted. Also, the issues of monitoring the quality of education, leadership competencies and the introduction of digital technologies in management are revealed on a scientific basis.

Keywords: preschool education, management system, foreign experience, innovation, methodological framework, quality of education, management.

Аннотация. В данной статье анализируются методологические основы совершенствования системы управления дошкольскими образовательными организациями в современных условиях. На основе зарубежного опыта освещаются инновационные модели управления, эффективные механизмы и пути их адаптации к национальной системе. Также на научной основе раскрываются вопросы мониторинга качества образования, лидерских компетенций и внедрения цифровых технологий в управление.

Ключевые слова: дошкольное образование, система управления, зарубежный опыт, инновации, методологическая основа, качество образования, управление.

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, ta'lim tizimiga tub o'zgarishlar kiritmoqda. Ta'limning uzluksiz tizimida maktabgacha ta'lim alohida strategik ahamiyat kasb etib, shaxsning intellektual, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli mazkur bosqichda boshqaruv tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar uning mazmuni, shakli va boshqaruv mexanizmlarini tubdan yangilashga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda samarali boshqaruv tizimini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ta'lim sifati ko'p jihatdan boshqaruvning qanchalik samarali tashkil etilganiga bog'liqdir. Ayniqsa, boshqaruvda zamonaviy menejment yondashuvlari, innovatsion texnologiyalar hamda natijaga yo'naltirilgan strategiyalarni qo'llash zarurati ortib bormoqda [1, 18-b].

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimi murakkab ijtimoiy-pedagogik tizim bo'lib, u o'z ichiga tashkiliy, metodik, iqtisodiy va psixologik komponentlarni qamrab oladi. Ushbu tizimni samarali tashkil etish uchun ilmiy asoslangan metodik

yondashuvlar zarur bo'lib, ular boshqaruvning barcha darajalarida uyg'unlikni ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi [2, 31-b].

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limni samarali boshqarish tizimi quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi: boshqaruvning moslashuvchanligi, desentralizatsiya darajasining yuqoriligi, ta'lim sifatini monitoring qilishning mukammal tizimi hamda raqamli texnologiyalardan keng foydalanish. Masalan, Finlandiyada ta'lim boshqaruvida ishonch va mustaqillikka asoslangan model qo'llanilsa, Singapurda qat'iy standartlar va markazlashgan nazorat tizimi ustuvor hisoblanadi. Bu esa boshqaruv tizimining samaradorligi turli modellarning uyg'unligiga bog'liqligini ko'rsatadi [3, 44-b].

Shu bilan birga, xorijiy tajribalarni o'rganishda ularni bevosita ko'chirish emas, balki milliy mentalitet, ijtimoiy-iqtisodiy sharoit va pedagogik an'analarga moslashtirish muhim hisoblanadi. Chunki har bir davlatning ta'lim tizimi o'ziga xos tarixiy rivojlanish yo'liga ega bo'lib, boshqaruv mexanizmlari ham ana shu omillar bilan belgilanadi. Shuning uchun ham zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirishda integrativ va moslashuvchan yondashuv zarurdir [4, 52-b].

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirish masalasi pedagogika, ta'lim menejmenti va ijtimoiy boshqaruv sohalarida keng o'rganilgan ilmiy muammolardan biridir. Ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, boshqaruv samaradorligi ko'p jihatdan ilmiy asoslangan metodik yondashuvlar va innovatsion boshqaruv modellari bilan belgilanadi.

Mahalliy olimlar tomonidan maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish va boshqarish masalalari keng yoritilgan. Xususan, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish hamda sifat ko'rsatkichlarini oshirish masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda boshqaruvning strategik ahamiyati alohida ta'kidlanadi [1, 22-b]. Ushbu ishlarda maktabgacha ta'limni rivojlantirishda davlat siyosati, normativ-huquqiy asoslar va institutsional o'zgarishlarning o'rnini chuqur tahlil qilingan.

Shuningdek, o'zbek pedagog olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini samarali tashkil etish, pedagogik jarayonni boshqarish va rahbarlik faoliyatini takomillashtirish masalalari o'rganilgan. Bu tadqiqotlarda boshqaruvni tizimli tashkil etish, pedagogik jarayonni monitoring qilish va baholash mexanizmlarini joriy etish zarurligi asoslab berilgan [2, 35-b].

Xorijiy ilmiy manbalar tahlili esa ushbu muammoning yanada kengroq va chuqurroq o'rganilganini ko'rsatadi. Xususan, ta'lim menejmenti sohasidagi yetakchi tadqiqotchilardan biri bo'lgan Fullan M. o'zining ilmiy ishlarida ta'lim tizimidagi o'zgarishlarni boshqarishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilib, innovatsion yondashuvlar asosida boshqaruvni tashkil etish zarurligini ta'kidlaydi [3, 41-b]. Uning

fikricha, samarali boshqaruv tizimi doimiy rivojlanish, o'zgarishlarga moslashuvchanlik va jamoaviy hamkorlikka asoslanishi lozim.

Ta'lim boshqaruvi nazariyasi bo'yicha tadqiqotlar olib borgan Bush T. esa ta'lim muassasalarini boshqarishda liderlik, strategik rejalashtirish va qaror qabul qilish jarayonlarining muhimligini asoslab beradi. Uning ilmiy ishlarida boshqaruvning turli modellari (markazlashgan, desentralizatsiyalashgan va aralash tizimlar) tahlil qilinib, ularning samaradorligi muayyan sharoitlarga bog'liqligi ko'rsatib o'tiladi [4, 63-b].

Shuningdek, xalqaro tashkilotlar, xususan, UNESCO va OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda maktabgacha ta'limni boshqarish tizimining zamonaviy tendensiyalari yoritilgan. Ushbu manbalarda ta'lim sifatini oshirishda boshqaruvning roli, monitoring tizimlari, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda davlat va xususiy sektor hamkorligining ahamiyati alohida qayd etilgan [5, 58-b].

Xorijiy tajribalarni o'rganish jarayonida Finlandiya, Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlarning maktabgacha ta'lim boshqaruvi modellari alohida e'tiborga loyiqdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Finlandiyada ta'lim tizimi desentralizatsiyalashgan bo'lib, muassasalarga katta mustaqillik berilgan, bu esa pedagogik erkinlik va innovatsiyalarni rag'batlantiradi. Singapurda esa markazlashgan boshqaruv tizimi orqali qat'iy standartlar va nazorat mexanizmlari yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu ta'lim sifatining barqarorligini ta'minlaydi [6, 47-b].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirishning metodik asoslarini aniqlash maqsadida kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik usullar uyg'unligiga asoslandi.

Nazariy tahlil doirasida pedagogika va ta'lim menejmentiga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda xorijiy tajribalar o'rganildi va tizimlashtirildi. Qiyosiy-tahliliy metod orqali Finlandiya, Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlarning maktabgacha ta'lim boshqaruvi modellari o'zaro solishtirilib, ularning samarali jihatlari ajratib olindi.

Empirik bosqichda kuzatuv, suhbat va tahlil metodlari asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonining amaliy holati o'rganildi. Shuningdek, ta'lim sifati monitoringi va boshqaruv samaradorligini baholash uchun diagnostik yondashuvdan foydalanildi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida boshqaruv jarayoni o'zaro bog'liq elementlar majmui sifatida ko'rib chiqildi. Natijada xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirishning metodik yo'nalishlari ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalari va muhokama. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini samarali boshqarish masalasi rivojlangan davlatlar tajribasida alohida e'tibor markazida bo'lib, bu sohada turli boshqaruv modellari shakllangan. Ushbu modellar o'zining tashkiliy tuzilishi, boshqaruv darajasi, nazorat mexanizmlari hamda pedagogik erkinlik darajasi bilan

farqlanadi. Xorijiy tajribalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limni boshqarish tizimi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi, davlat siyosati va milliy qadriyatlari bilan uzviy bog'liq holda shakllanadi.

Finlandiya tajribasi maktabgacha ta'limni boshqarishda eng ilg'or modellardan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu mamlakatda boshqaruv tizimi asosan desentralizatsiyalashgan bo'lib, mahalliy hokimiyat organlari va ta'lim muassasalariga keng vakolatlar berilgan. Bu esa ta'lim tashkilotlarining mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatlarini kengaytiradi, pedagogik jarayonda innovatsion yondashuvlarni joriy etishga sharoit yaratadi. Finlandiyada boshqaruvning asosiy tamoyillari sifatida ishonch, hamkorlik va pedagogik erkinlik ustuvor hisoblanadi. Natijada ta'lim sifati yuqori darajada ta'minlanadi va bolalarning individual rivojlanishiga katta e'tibor qaratiladi [1, 44-b].

Singapur tajribasi esa aksincha, markazlashgan boshqaruv modeli bilan ajralib turadi. Bu yerda maktabgacha ta'lim tizimi davlat tomonidan qat'iy nazorat qilinadi va yagona standartlar asosida faoliyat yuritadi. Ta'lim dasturlari, pedagogik faoliyat va baholash tizimi markazlashgan holda boshqariladi. Shu bilan birga, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Singapur modelining muhim jihati – natijaga yo'naltirilgan boshqaruv va doimiy monitoring tizimining mavjudligidir [2, 51-b].

Janubiy Koreya tajribasi aralash boshqaruv modeli asosida tashkil etilgan bo'lib, unda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim o'rin tutadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarining bir qismi davlat tomonidan boshqarilsa, qolgan qismi xususiy sektor hissasiga to'g'ri keladi. Bu esa raqobat muhitini shakllantirib, ta'lim xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat tomonidan umumiy standartlar va nazorat mexanizmlari belgilangan bo'lib, tizimning barqarorligi ta'minlanadi [3, 39-b].

Germaniya tajribasida esa federal boshqaruv tizimi ustuvor bo'lib, har bir hudud (yer) maktabgacha ta'limni tashkil etishda muayyan mustaqillikka ega. Bu tizim hududiy ehtiyojlarni hisobga olish imkonini beradi va boshqaruvning moslashuvchanligini ta'minlaydi. Germaniyada ta'lim sifati monitoringi, pedagoglar malakasini oshirish va otanalar bilan hamkorlikka alohida e'tibor qaratiladi [4, 62-b].

Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham xorijiy tajribalar umumiy xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi. Xususan, UNESCO va OECD hisobotlarida maktabgacha ta'limni samarali boshqarishning asosiy omillari sifatida quyidagilar qayd etiladi: boshqaruvning ochiqligi va shaffofligi, manfaatdor tomonlarning ishtiroki, ta'lim sifati monitoringining samarali tizimi hamda raqamli texnologiyalarni keng qo'llash [5, 58-b].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta'limni boshqarish tizimi quyidagi umumiy xususiyatlarga ega:

- boshqaruvning moslashuvchan va natijaga yo'naltirilganligi;

- pedagogik jarayonga innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi;
- rahbarlik faoliyatining yuqori darajada professional tashkil etilishi;
- ta'lim sifati monitoringining mukammal tizimi;
- davlat va jamiyat hamkorligining rivojlanganligi.

Shu bilan birga, xorijiy tajribalarni o'rganish jarayonida ularni bevosita ko'chirib olish emas, balki milliy ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashtirish zarurligi aniqlanadi. Chunki har bir mamlakatning ijtimoiy-madaniy muhiti, iqtisodiy imkoniyatlari va pedagogik an'analari boshqaruv tizimining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

1-jadval. Xorijiy davlatlarda maktabgacha ta'lim boshqaruvi xususiyatlari

Davlat	Boshqaruv modeli	Asosiy xususiyatlar	Samaradorlik omillari
Finlandiya	Desentralizatsiya	Mahalliy boshqaruv kuchli	Ota-ona va jamiyat ishtiroki
Singapur	Markazlashgan tizim	Qattiq nazorat va standartlar	Raqamli boshqaruv tizimi
Janubiy Koreya	Aralash model	Davlat va xususiy sektor hamkorligi	Innovatsion yondashuvlar
Germaniya	Federal tizim	Hududiy mustaqillik	Ta'lim sifati monitoringi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda boshqaruv tizimi moslashuvchan, natijaga yo'naltirilgan va innovatsion xarakterga ega.

Zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirish kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Bunda boshqaruv jarayoni nafaqat tashkiliy faoliyat sifatida, balki pedagogik tizimning ajralmas qismi sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan, boshqaruvni takomillashtirishning metodik asoslari bir nechta o'zaro bog'liq yo'nalishlarni qamrab oladi.

Avvalo, boshqaruv tizimini takomillashtirish strategik yondashuvni joriy etish bilan uzviy bog'liqdir. Strategik boshqaruv maktabgacha ta'lim tashkilotining uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini belgilash, resurslarni samarali taqsimlash va natijaga yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etishni nazarda tutadi. Bu jarayonda rivojlanish konsepsiyasi, institutsional strategiyalar va innovatsion dasturlar ishlab chiqilishi muhim ahamiyat kasb etadi [1, 55-b]. Strategik rejalashtirish boshqaruvni tizimli va izchil amalga oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchi muhim metodik asos – rahbarlik faoliyatining kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilishidir. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari nafaqat ma'muriy boshqaruvchi, balki pedagogik jarayonni muvofiqlashtiruvchi, jamoani boshqaruvchi va innovatsiyalarni joriy etuvchi lider sifatida namoyon bo'lishi zarur. Shu bois rahbarlarning strategik fikrlash, kommunikativ ko'nikmalar, qaror qabul qilish, muammolarni hal etish va raqamli savodxonlik kabi kompetensiyalarini rivojlantirish muhim metodik yo'nalish hisoblanadi [2, 48-b].

Boshqaruv tizimini takomillashtirishda muhim yo'nalishlardan yana biri – ta'lim sifati monitoringini tizimli tashkil etishdir. Monitoring tizimi orqali pedagogik jarayonning

samaradorligi, bolalarning rivojlanish darajasi, o'qituvchilarning kasbiy faoliyati va ta'lim muassasasining umumiy holati muntazam tahlil qilinadi. Bu esa boshqaruv qarorlarini ilmiy asosda qabul qilish imkonini yaratadi. Monitoringning ichki va tashqi shakllarini uyg'unlashtirish boshqaruv samaradorligini oshiradi [3, 60-b].

Shuningdek, zamonaviy boshqaruv tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish alohida ahamiyatga ega. Raqamli boshqaruv tizimlari (elektron hujjat aylanishi, onlayn monitoring platformalari, ma'lumotlar bazalari) boshqaruv jarayonini tezkor, shaffof va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Bu esa qaror qabul qilish jarayonini optimallashtiradi va inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi [4, 67-b].

Yana bir muhim metodik asos – boshqaruvda innovatsion yondashuvlarni qo'llashdir. Innovatsion boshqaruv pedagogik jarayonga yangi metodlar, texnologiyalar va tashkiliy shakllarni joriy etishni nazarda tutadi. Bu jarayonda ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. Innovatsiyalar boshqaruv tizimining moslashuvchanligini oshiradi va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi [5, 72-b].

Bundan tashqari, davlat va jamiyat hamkorligini rivojlantirish ham boshqaruv tizimini takomillashtirishning muhim metodik yo'nalishlaridan biridir. Ota-onalar, jamoatchilik tashkilotlari va xususiy sektor bilan samarali hamkorlik o'rnatish ta'lim muassasasining ochiqligi va ijtimoiy ahamiyatini oshiradi. Bu esa boshqaruv jarayonining shaffofligini ta'minlaydi va manfaatdor tomonlarning faol ishtirokini rag'batlantiradi.

Shu bilan birga, boshqaruvni takomillashtirishda tizimli yondashuv muhim o'rin tutadi. Boshqaruv jarayoni o'zaro bog'liq elementlar (maqsad, vazifa, metod, vosita va natija) majmui sifatida qaralib, ularning uyg'unligi ta'minlanishi lozim. Tizimli yondashuv boshqaruv jarayonining samaradorligini oshiradi va uning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirishning metodik asoslari strategik boshqaruv, kompetensiyaviy yondashuv, monitoring tizimi, raqamli texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar va ijtimoiy hamkorlik kabi yo'nalishlarning integratsiyasiga asoslanadi. Ushbu metodik asoslar boshqaruv tizimini zamonaviy talablar darajasiga olib chiqish va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

2-jadval. Rahbarlik kompetensiyalari modeli

Kompetensiya turi	Mazmuni	Ahamiyati
Strategik fikrlash	Uzoq muddatli rejalashtirish	Yuqori
Kommunikativ ko'nikmalar	Jamoa bilan samarali muloqot	Yuqori
Innovatsion yondashuv	Yangiliklarni joriy etish	O'rta
Raqamli savodxonlik	AKTdan foydalanish	Yuqori

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish boshqaruv

jarayonini avtomatlashtirish, tezkorlikni ta'minlash va qaror qabul qilish sifatini oshirish imkonini beradi. Shu sababli, raqamli transformatsiya maktabgacha ta'lim boshqaruvini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda [1, 64-b].

Raqamli boshqaruv tizimlari, avvalo, axborotlarni yig'ish, saqlash va qayta ishlash jarayonlarini soddalashtiradi. Elektron hujjat aylanishi tizimlari orqali turli hisobotlar, buyruqlar va boshqa boshqaruv hujjatlari raqamli shaklda yuritiladi. Bu esa qog'ozbozlikni kamaytirib, vaqt va resurslarni tejashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ma'lumotlarning markazlashgan holda saqlanishi ularning ishonchliligini ta'minlaydi va zarur hollarda tezkor foydalanish imkonini yaratadi [2, 58-b].

Raqamli boshqaruv tizimlarining muhim tarkibiy qismi sifatida monitoring va baholash platformalarini alohida ta'kidlash lozim. Ushbu platformalar orqali ta'lim sifati, pedagoglarning faoliyati, bolalarning rivojlanish ko'rsatkichlari hamda muassasaning umumiy samaradorligi real vaqt rejimida kuzatib boriladi. Bu esa boshqaruv qarorlarini aniq va ishonchli ma'lumotlarga asoslangan holda qabul qilish imkonini beradi [3, 71-b].

Shuningdek, raqamli texnologiyalar boshqaruv jarayonining shaffofligini oshirishga xizmat qiladi. Ota-onalar va jamoatchilik vakillari uchun onlayn platformalar orqali muassasa faoliyati haqida ma'lumot olish imkoniyatining yaratilishi ochiqlik tamoyilini mustahkamlaydi. Bu esa ta'lim muassasasiga nisbatan ishonchni oshiradi va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantiradi.

Raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etishda kadrlar salohiyati muhim omil hisoblanadi. Rahbar va pedagog xodimlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Shu maqsadda ularning raqamli kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish muhim metodik yo'nalish hisoblanadi [4, 66-b].

Bundan tashqari, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etishda texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanganligi ham muhim ahamiyatga ega. Internet tarmog'iga barqaror ulanish, zamonaviy kompyuter texnikasi va dasturiy ta'minotning mavjudligi boshqaruv tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi. Shu bilan birga, axborot xavfsizligini ta'minlash, ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylikni saqlash masalalari ham alohida e'tiborni talab etadi.

Raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish jarayonida xorijiy tajribalar muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Masalan, rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta'lim boshqaruvida yagona elektron platformalar, raqamli monitoring tizimlari va sun'iy intellekt asosidagi tahlil vositalari keng qo'llanilmoqda. Bu esa boshqaruv jarayonini yanada optimallashtirish va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda [5, 73-b].

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifati monitoringini tashkil etish boshqaruv tizimini takomillashtirishning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Monitoring jarayoni ta'lim muassasasida olib borilayotgan pedagogik faoliyat natijadorligini aniqlash, mavjud muammolarni o'z vaqtida aniqlash hamda ularni bartaraf etish uchun ilmiy

asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Shu bois monitoring tizimi zamonaviy boshqaruvning ajralmas komponenti sifatida qaraladi.

Ta'lim sifati monitoringi – bu ta'lim jarayonining holati, natijalari va rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatish, tahlil qilish va baholashga qaratilgan tizimli faoliyatdir. U nafaqat yakuniy natijalarni, balki pedagogik jarayonning barcha bosqichlarini qamrab oladi. Monitoring orqali bolalarning rivojlanish darajasi, pedagoglarning kasbiy faoliyati, ta'lim muhitining sifati va boshqaruv samaradorligi kompleks tarzda baholanadi [1, 59-b].

Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, monitoring tizimi ko'p bosqichli va ko'p komponentli bo'lishi zarur. U quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Pedagogik jarayon monitoringi – ta'lim mazmuni, metodlari va texnologiyalarining samaradorligini aniqlash;

Bolalar rivojlanishini baholash – kognitiv, nutqiy, ijtimoiy-emotsional va jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlarini tahlil qilish;

Pedagoglar faoliyatini baholash – o'qituvchilarning kasbiy mahorati, metodik savodxonligi va innovatsion faoliyatini o'rganish;

Ta'lim muhiti monitoringi – moddiy-texnik baza, sanitariya-gigiyena sharoitlari va psixologik muhitni baholash;

Boshqaruv samaradorligini baholash – rahbarlik faoliyati va qaror qabul qilish jarayonining natijadorligini aniqlash.

Monitoring tizimi ichki va tashqi baholash mexanizmlarining uyg'unligiga asoslanadi. Ichki monitoring muassasa doirasida doimiy ravishda olib borilib, tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilishga xizmat qiladi. Tashqi monitoring esa mustaqil ekspertlar yoki davlat organlari tomonidan amalga oshirilib, ta'lim sifati ustidan obyektiv nazoratni ta'minlaydi [2, 62-b].

Zamonaviy sharoitlarda monitoring jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Elektron monitoring platformalari orqali ma'lumotlarni real vaqt rejimida yig'ish va tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa inson omilini kamaytiradi, baholashning aniqligi va shaffofligini oshiradi hamda boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilishga yordam beradi [3, 68-b].

Monitoring natijalari asosida quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- ta'lim sifati oshirish bo'yicha strategik qarorlar ishlab chiqiladi;
- pedagoglarning malakasini oshirish ehtiyojlari aniqlanadi;
- ta'lim dasturlarini takomillashtirish yo'nalishlari belgilanadi;
- muassasa faoliyatidagi kamchiliklar bartaraf etiladi.

Shu bilan birga, monitoring tizimi faqat nazorat vositasi emas, balki rivojlantiruvchi mexanizm sifatida ham qaralishi lozim. U pedagoglar va rahbarlarni o'z faoliyatini tahlil qilishga, o'z ustida ishlashga va innovatsiyalarni joriy etishga undaydi.

Umuman olganda, ta'lim sifati monitoringi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimining samaradorligini ta'minlovchi asosiy mexanizmlardan biri bo'lib, u tizimli, uzluksiz va ilmiy asoslangan holda tashkil etilganligina yuqori natija beradi.

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirish murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u tizimli yondashuvni talab etadi. Xorijiy tajribalar tahlili asosida aniqlanishicha, samarali boshqaruv tizimi faqatgina ma'muriy mexanizmlarga emas, balki pedagogik, ijtimoiy va texnologik omillarning uyg'unligiga ham bog'liqdir. Shu jihatdan, boshqaruvni takomillashtirishda integrativ yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda qo'llanilayotgan boshqaruv modellari turlicha bo'lsa-da, ularni birlashtiruvchi umumiy jihatlar mavjud. Xususan, boshqaruvning moslashuvchanligi, natijaga yo'naltirilganligi va ta'lim sifati monitoringining tizimli tashkil etilganligi ushbu modellar samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'ladi. Biroq mazkur tajribalarni milliy ta'lim tizimiga joriy etishda ularni to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish emas, balki mahalliy sharoitlarga moslashtirish zarurligi aniqlanadi [1, 53-b].

Shuningdek, tadqiqot natijalari boshqaruv samaradorligini oshirishda rahbarlik kompetensiyalarining o'zni nihoyatda muhim ekanligini ko'rsatdi. Rahbarlarning strategik fikrlashi, innovatsion yondashuvi va kommunikativ ko'nikmalari boshqaruv jarayonining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etish boshqaruvni yangi bosqichga olib chiqish imkonini berayotganligi ham kuzatildi. Biroq amaliyotda bu jarayon ayrim muammolar bilan bog'liq bo'lib, xususan, texnik infratuzilmaning yetarli emasligi va kadrlarning raqamli savodxonligi darajasi pastligi muammolari mavjud [2, 66-b].

Ta'lim sifati monitoringi tizimi bo'yicha olingan natijalar esa monitoringning faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki rivojlantiruvchi mexanizm sifatida qo'llanishi zarurligini ko'rsatadi. Monitoring natijalari asosida pedagogik faoliyatni takomillashtirish, ta'lim dasturlarini yangilash va boshqaruv qarorlarini optimallashtirish imkoniyati yuzaga keladi. Shu bilan birga, monitoring tizimining samaradorligi uning tizimliliigi, uzluksizligi va obyektivligiga bevosita bog'liqdir [3, 61-b].

Bundan tashqari, tadqiqot davomida davlat va jamiyat hamkorligining ahamiyati ham alohida qayd etildi. Ota-onalar, jamoatchilik va xususiy sektorning boshqaruv jarayonida ishtirok etishi ta'lim muassasasining ochiqligi va shaffofligini ta'minlaydi. Bu esa boshqaruv samaradorligini oshirish bilan birga, ta'lim sifatini yaxshilashga ham xizmat qiladi. Shu bilan birga, mavjud amaliyotda ayrim muammolar ham aniqlanadi. Jumladan, boshqaruv tizimining ayrim elementlarida byurokratik yondashuvlarning saqlanib qolayotgani, innovatsion faoliyatning yetarli darajada rivojlanmaganligi va monitoring tizimining to'liq ishlamasligi kabi kamchiliklar mavjud. Bu esa boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa. Zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirish uchun xorijiy tajribalarni chuqur o'rganish va ularni milliy tizimga moslashtirish zarur. Strategik boshqaruv, rahbarlik kompetensiyalarini rivojlantirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda monitoring tizimini takomillashtirish ushbu jarayonning asosiy metodik asoslarini tashkil etadi. Mazkur tadqiqot shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish tizimini takomillashtirish murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u strategik rejalashtirish, rahbarlik kompetensiyalari, ta'lim sifati monitoringi, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning integratsiyasini talab qiladi. Xorijiy tajribalar tahlili (Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Germaniya) samarali boshqaruvning asosiy tamoyillari – moslashuvchanlik, nazorat va monitoring, pedagogik erkinlik va davlat-jamiyat hamkorligi – bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Shuningdek, milliy sharoitda boshqaruvni takomillashtirish xorijiy tajribalarni bevosita ko'chirish emas, balki ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy va pedagogik xususiyatlarga moslashtirish orqali amalga oshirilishi zarurligi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari shuni bildiradiki, integrativ va tizimli yondashuvni qo'llash orqali maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, rahbarlar va pedagoglarning

faoliyatini optimallashtirish hamda boshqaruv jarayonining barqarorligini ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. OECD. Early Childhood Education and Care. – Paris, 2020. – 200 p.
2. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York, 2016. – 150 p.
3. Bush T. Educational Leadership and Management. – London, 2015. – 180 p.
4. UNESCO. Education Management Information Systems. – Paris, 2019. – 210 p.
5. Ahtiala, E. (2018). Finnish Early Childhood Education and Care: Key Developments and Recent Reforms. Helsinki: Finnish Education Association.
6. Ziegler, H. (2016). Early Childhood Education in Germany and Austria: A Comparative Study. *Journal of Early Childhood Education*, 24(2), 120-134.
7. Parker, M. (2017). STEM Education in Early Childhood: A Case Study from the United States and Canada. *Journal of Education and Development*, 9(4), 78-90.
8. Gardner, H. (2015). The Role of Social-Emotional Development in Early Childhood Education. *Educational Psychology Review*, 27(1), 19-35.
9. Sahlberg, P. (2013). Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? New York: Teachers College Press.
10. Lee, K. (2019). Teacher Training and Educational Innovation in East Asia: Lessons from China and South Korea. *Journal of Educational Reform*, 22(3), 52-63.
11. Zimbardo, P. (2014). Ta'lim va jamiyat: Psixologik yondoshuvlar va pedagogik metodlar. San Francisco: Jossey-Bass.
12. Sotimova Barno Ma'rufjonovna. (2025, May 15). ZAMONAVIY SHAROITLARDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINI XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA BOSHQARISHNING AHAMIYATI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15426780>
13. Sotimova Barno Ma'rufjonovna. ZAMONAVIY SHAROITLARDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINI XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH. (2025). *Interpretation and Researches*, 24(46). <https://inlibrary.uz/index.php/international-scientific/article/view/70159>
14. Sotimova Barno Ma'rufjonovna. (2025, May 15). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINI XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA BOSHQARISHNING ZAMONAVIY SHAKLLARI VA USULLARI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15426643>